

מוסרה

כתב עת מבית "הלכה ומסורה" • חדש כסליו תשפ"ו • גיליון ס"ג • שנה ו' • mosera7156287@gmail.com
מפעל "ארחות הלכה" מוסדות "שובי נפשי" תכב"ץ

דבר מו"ר ראש המוסדות

מו"ר כה"ר הגאון המקובל רבי עזריאל מנצור שליט"א
ראש מוסדות "שובי נפשי" תכב"ץ

"לשכחם מתורתך ולהעבירם מחוקי רצונך"

כיצד לפעול נגד תורת משה והיהדות. ויהיו אלה בשני מישורים, האחד הוא כדי להביא למציאות של השכחת התורה, יהיה זה על ידי הקנאת החוכמות והתורות היווניות והמדעים, אשר הפיצו חכמי הפילוסופיה שבהם לישראל. ובשילוב דרישת השלטונות מהעם לעסוק בדברי חכמיהם. וכתוצאה ממעשה זה של המצאת לימודים ותעסוקה עם תרבות חדשה אשר יקנו אותה לעם, ובהם ישקיעו את מרצם, אזי מתוך כך יביאו את העם לחוסר ידיעה בתורת משה, מכח המעשה של קניית לימודים וערכים חדשים. וממילא התוצאה הפשוטה היוצאת מכך, תהיה השכחת התורה מישראל. ולא רק עניין השכחת התורה מישראל וממילא אי קיום המצוות עמדה לנגד עיני היוונים, אלא אפילו את ענין קיום המצוות אשר הם נעשות מתוך מצוות אנשים מלומדה, ולא מתוך ידיעת התורה, גם זה היה מטרתם להשכיח. סוף דבר כאשר אין את המציאות של בן חמש למקרא בן עשר למשנה בן חמש עשרה לתלמוד וכו', ויש חלילה את המדעים והחכמות האחרות, אזי אין קיום והמשך לעם הזה.

וברוך הוא שהושיע את ישראל, ולא נשכחה מהם תורה, ולא עלה בידם משאת נפשם זו. ולא רק הם, אלא גם הבאים אחריהם במשך הדורות ועד ימינו אלה לא עלה בידיהם בשלימות להביא למציאות של השכחת התורה וביטול קיום המצוות, וברוך הוא לעד אשר הבטיחנו "כי לא תשכח מפי זרעו".

הבדלותם של עם ישראל מאומות העולם, באה לידי ביטוי על ידי שני דברים מרכזיים אשר הם מרכיבים יסודיים בעם ישראל, והם עסק התורה וקיום המצוות, אשר מבלעדיהם עם ישראל אינו עם. וחלילה לכאורה נדמה לאחד מאומות העולם. והם הם הדברים אשר מביאים אותם לידי המחשת הבדלותם מהאומות, עסק התורה וקיום המצוות. וענין זה היה לנגד עיניהם של היוונים וחכמיהם, ולכן מלחמתם היתה נגד שני הדברים היסודיים האלה, וכפי שאנחנו מוצאים בכותרת ההודאה לימי חנוכה. והיא "כשעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל לשכחם מתורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" כשאדם מתבונן בכותרת זו, מוצא את התכלית אשר עמדה לנגד עיניהם של היוונים, והיא תחילה להביא למציאות של השכחת התורה מעם ישראל. ולא רק זה היה משאת נפשם שמתוך השכחת התורה ממילא יביאו אותם אל המציאות של אי קיום המצוות, אלא גם בקום עשה מטרתם היתה לבטלם מקיומם של המצוות עצמם, שהרי בידיעת היוונים כי גם במצבים של חסרון ידיעת התורה, עדיין יש את הידיעה המעשית של קיום המצווה בצד מה.

ופשוט הוא כי האומה היוונית אשר היתה חכמה מאד, ידעה כי סגירת בתי המדרשות של היהודים ומניעתם מקיום המצוות, מציאות זאת בלבד לא תניב להם את התוצאה אשר מתוכה ישכחו היהודים את תורתם ואת משנתם ואת מעשיהם, אלא הפעילות צריכה להיות בצורה מתחכמת

מחשבה כהלכה

כה"ר הגאון רבי יעקב עובד שליט"א
רב ומ"ץ קהילות קדש עולי תימן רחובות

עיקר עבודתנו בחנוכה להתחזק יותר בתורה ומצוות

הרע... וכפי שכתב הרב ששון מרדכי מקדמוני גאונינו "יכוון בעת הדלקה להאיר את אשר החשיך בעוונותינו את נשמתו, ויעשה תשובה, ובשמחה רבה ידליק את הנר, ויזכור הניסים והנפלאות שעשה ה' עמנו בכל הדורות, ובפרט לדור שלנו".

ידועה השאלה מדוע נתנה התורה ערך עליון לשמחה בעבודת ה', ומדוע כל הקללות חלילה נגזרות על "תחת אשר לא עבדת את ה' א-להיך בשמחה ובטוב לבב. ומבאר הגר"ז מקלם ע"פ הגמ' בקדושין ל: בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין. כח השפעתו של התבלין, התורה, היא רק כאשר התורה שלו, ושלו נחשב רק כאשר הוא מקיים את מה שהוא לומד, אך אם אינו מקיים, התורה רק מונחת אצלו. וכשם שמעו שאינם שלו, אין אדם שמח בהם. כך גם גבי התורה, אם התורה עושה עליו רושם הרי היא שלו, והוא שמח בה. וכשהתורה אינה שלו, אין לו את התבלין, וממילא נשאר בו היצר הרע. לפי זה מובנת היטב ההקפדה על העדר השמחה בעבודת ה', כי חסרון השמחה מורה שהתורה והעבודה אינם שלו, ואין לו רפואה כנגד היצר הרע.

גם בחנוכה מי שהנס שלו, הוא שמח. ומי שהנס אינו שלו, אינו שמח. לכן כ"א צריך להרגיש שהנס נעשה בשבילו, וכך ישמח הרבה ויודה ויהלל לבוא עולם, וכך ישיג עיקר מטרת ימי החנוכה וינחיל לבני ביתו את השמחה בתורה ובמצוות.

בגמ' שבת כא: אמרו "מאי חנוכה, דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון וכו', שכשנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמינים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוהו ימים טובים".

כתב מרן החיד"א שגם כל הגזירות שגזרו מלכי יוון לבטל את עם ישראל מתורה ומצוות, זה משום שבעם ישראל עצמם היה רפיון בעבודת ה', והתירשו בתורה ומצוות. וכשיש מצב כזה של התרשלות בעבודת ה', אז חוץ ממה שכח ההצלחה של עם ישראל יורד, גם מגיע להם מדה כנגד מדה גזירות קשות על התורה והמצוות. שעכשיו גם אם ירצו, לא יוכלו לקיימם בקלות. וזה כח הרע בעולם, שאם האדם נותן לו קצת כח, אז כבר מתגבר על האדם מאד מאד. **ומשום כך** נתגברה מלכות יון, עד שעשו עם ישראל תשובה, וגברו רחמיו יתברך לנצחם, וקבעו את זכרון הנס בנרות, שזה רומז לנשמת האדם, כמו שכתוב נר ה' נשמת אדם, כי נר מצוה ותורה אור, להזכיר לאדם להתמיד בעבודת ה' וקיום המצוות. **אם כן** אנו רואים ששיקור עבודתנו בימי החנוכה היא להתחזק עוד יותר בתורה ומצוות להכניע את היצר

חמדה גנוזה

טעמים לחנוכה

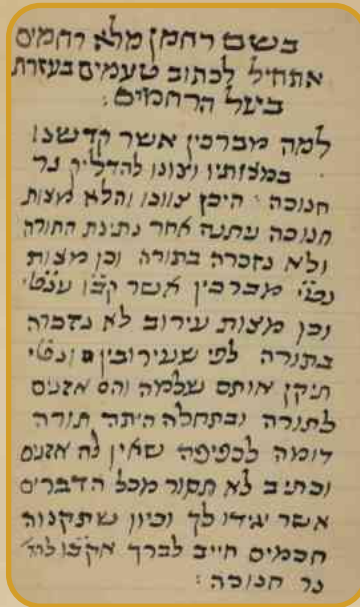
מאחד מחכמי תימן לא נודע למי מקדושים

למה מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה? היכן צונו, והלא מצות חנוכה ניתנה אחר נתינת התורה ולא נזכרה בתורה?

? וכן מצות נטילת ידים מברכין אקב"ו ענט"י, וכן מצות עירוב לא נזכרה בתורה לפי שעירובין ונט"י תיקן אותם שלמה, והם אזנים לתורה. ובתחילה היתה התורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים. וכתוב לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך, וכיון שתקנוה חכמים, חייב לברך אקב"ו להדליק נר חנוכה.

ולמה גומרין הלל בחנוכה, ואין גומרין בפורים. לפי שהחנוכה הוא נס של א"י, לפיכך גומרים בו הלל. אבל בפורים אין אומרים בו הלל כלל, לפי שהוא נס של חוצה לארץ, ולפיכך אין אומרים בו הלל כלל. ועוד למה אין אומרים הלל בפורים, לפי שהמגילה היא במקום הלל.

ולמה בפורים עושים משתה, אבל בחנוכה אין עושים משתה. לפי שחטאו ישראל על ידי משתה של אחשוורוש, ונגזר עליהם כליה לפי שחטאו ברצונם ולא היה עליהם אונס. דכתיב והשתיה כדת אין אונס. ולפיכך צוה מרדכי לעשות שמחה ומשתה ויום טוב, כדי לתקן עוון ישראל שחטאו במשתה אחשוורוש. וכמה הם שחטאו מישראל

ולמה לא עשו משתה בחנוכה? והלא כבר גזרו על שבת ר"ח ומילה והרגו כמה נפשות מישראל? אלא לפי שהיו טרודים לטהר הטומאות, ולגדור הפרצות, ולא היו יכולים אלא להודות בלבד. ולפיכך אין עושים משתה בחנוכה, לפי שאין דעתם מיושבת.

ולמה בפורים קורין המגילה ומברכין עליה, אבל בחנוכה קורין מגילת אנטיוכס^א. ואין מברכין עליה? לפי שמגילת אסתר מן התורה, ונכללה בין הנביאים. אבל מגילת אנטיוכס לא נכללה בין הנביאים, ולפיכך אין מברכין עליה, ואינה אלא הודאה בלבד. וכן גזרו חכמים שלא ילמד אדם את בנו חכמה יונית.

ולמה אחז"ל מגילת אסתר אינה מטמאה הידים כלומר אינה צריכה מטפחת, אבל ס"ת מטמא את הידים לפי שהוא צריך מטפחת, ואפילו אין בו אלא פ"ה אותיות^ב.

ולמה החנוכה ח' ימים לפי שכל יום הוא נס חדש, שבכל יום היה השמן מוסיף והולך עד ח' ימים. **ולמה הפך הזה היה טהור והלא עדיין יש פכים אחרים**^ג אלא לפי שהיה קטן ביותר ולא היה ראש ציפור דרור יכול ליכנס לתוכו וכל יורה שאין ראש ציפור דרור יכול ליכנס לתוכה טהורה^ד.

א. אקדים כי חלק מן הדברים הינם ידועים, אולם בתוך דברי הכותב נמצאו חידושים מסויימים, שחלקם אין להם אח ורע באף מחבר, והחידושים הם פרי של המחבר. דברים מחודשים יבואו בכתב מודגש, ויורחב עליהם בהערה. כתב היד מצוי בספרי הלאומית באוספו של מר מיכאל קרופ Michael Krupp, "Ktiv" Project, The National Library of Israel. ב. לפי סגנון כתב היד, נראה בעליל כי כתיבה זו מתקופה מאוחרת. כמו כן מסגנון צורת הכתב, נראה כי הכותב הינו מאזור דרום תימן. יש לחזק השערה זו, כי הנה מהמשך דבריו עולה שבמקומו היו רגילים לקרא מגילת אנטיוכס, והזכירה כדבר פשוט. ובצנעא וגלילותיה לא נשמע מנהג זה בדורות האחרונים, ולפי שכתביה זו מאוחרת א"כ שייך הכותב למקום בו היתה קריאת מגילת אנטיוכס נחלת הכלל, ומקומות אלו היו או בחלק מדרום תימן, ובצפון תימן, וצורת הכתב מטה הכף לומר כי הכותב הינו מאזור הדרום. ג. עיין גמ' שבת כג. "מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה, והיכן צונו רב אויא אמר מלא תסור, רב נחמיה אמר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך". ד. עירובין כא. ה. שאלה זו נשאלה בגמ' מגילה יד. ונאמרו שם ג' שיטות, או מפני שאין אומרים הלל על נס שנעשה בחז"ל מאז שנכנסו ישראל לארץ, וכפי הטעם שנכתב כאן. או מפני שקריאת המגילה עולה במקום קריאת ההלל. או שאכתי עבדי אישורוש אנו. ובראשונים נחלקו האם הטעם השני עיקר או השלישי, ונפק"מ באונס דאין לו מגילה לטעם זה לחלק מהפוסקים יש לו לקרא הלל. והנה יש שביארו דאף לשיטה זו אין צריך לומר הלל, רק אין אומרים אותו מפני שקריאת המגילה היא במקום הלל, ואם אין לו הדר דינא דצריך לומר הלל. ולפי השיטה השלישית, לא יאמר הלל דאכתי עבדי אישורוש אנו. והנה לטעם הראשון שנזכר כאן ג"כ לא יאמר, דאין אומרים על נס שנעשה בחז"ל. ואף שיש נפוקתא ביניהם, מאחר ולא תקע עצמו לדבר הלכה לא דקדק איזה טעם לנקוט. ו. הנה כאמור בהערה קודמת, בגמ' נאמרו ג' טעמים. והנה בניסוח התירוץ השני כתב "שהמגילה היא במקום הלל" ולעיל הבאנו דבגוונא דאין לו מגילה לטעם זה לחלק מהפוסקים יש לו לקרא הלל. והנה יש שביארו דאף לשיטה זו אין המגילה במקום הלל, אלא דמאחר שיש קריאת המגילה, מעיקרא לא תקנו אמירת הלל. ומהלשון כאן משמע כפי הבנת המאירי, שקריאת המגילה היא במקום הלל, ומי שאין לו מגילה יש לו לקרא את ההלל לטעם זה. ז. אסתר א ח. ח. שם ט כב ט. לא מצאתי מקור למנין זה. י. כוונתו כאן להקשות, מדוע החשמונאים עצמם לא עשו סעודה על הנס. שנקט כאן בלשונו "למה לא עשו", ואילו לעיל גבי פורים נקט "למה בפורים עושים" דהשאלה היא על כלל ישראל בכל זמן. י"א. מבואר כאן יסוד גדול ונפלא, כי הגם שהיה ראוי לעשות סעודת הודיה על הנס, ואילו החשמונאים לא עשו מפני שהיו טרודים ולא הצליחו אלא להלל בלבד. וא"כ בדין היה שאנו כן נעשה סעודות, מ"מ גם אנו אין עושים "לפי שאין דעתם מיושבת". היינו שאף אנו צריכים להיות במצב של טרדה בהלל ושבח, עד כדי שלא תהא דעתנו מיושבת בשביל לערוך סעודה. י"ב. עולה בפשיטות כי במקומו של הכותב היו קורין מגילת אנטיוכס בחנוכה. ויש לידע כי לא היה מנהג קבוע לקריאתה, כפי שהבאנו בהלכה ומסורה שיש מחזות בתימן שאפילו שמעה לא שמעו. ויש מקומות שהכירו ואף קראוה בזמנים שונים כיעו"ש. י"ג. דבריו צ"ל וכן מה שייך זה שלם אדם בנו חכמה יונית, לכך שאין מברכין על מגילת אנטיוכס. ואפשר בדחק לפרש דלא קבעו לקרות בה מאחר ומסופר שם על תקפה וגדלה של מלכות יוון, ולפי שחז"ל רצו להרחיק מהם לא תקנו לקראה בבית הכנסת. י"ד. מגילה ז ט"ז. שבת קטו: ט"ז. עיין מה שהרחבתי בהערה הבאה, וביאור הענין הוא לפי המתבאר שם, דהוקשה לו הלא היה עוד פכים מסומנים כמיעדים לכהן גדול להדלקה, ולא למנחות. וא"כ מה נתייחד כד זה שידעו בו שאינו טמא. י"ז. עיין ע"ז לח: ומבואר מדבריו דס"ל דהפך נמצא באותו מקום בו היו כל פכי השמן, ולא היה מוסתר (ואף שכתבו התוס' שהיו מונח בשיתין מ"מ לא אמרו כן אלא אי נימא דגזרו על היסט עכו"ם). ומה שידעו שלא נטמא, הוא מפני שאין אפשרות לטמאו, לפי שפתחו קטן מראש ציפור דרור. ועוד נמצא דס"ל דהחותם לא היה במכסה הפך, כפי שנתקשו רבים מדוע היה לו לכהן גדול לחתום על פך שמן זה. אלא היה חתום בחותמו של כהן גדול, לפי שיש שמן למנחות ויש שמן להדלקה, שהוא זך כתי. והיה מסומן שהוא מיועד לכהן גדול להדלקת המנורה. וזה חותמו של כהן גדול. ואף הוא היה מסומן, אלא שבאחרים היה ניכר שטמאום, משא"כ בזה הכלל הנזכר לא יתכן שטמאוהו. והוא חידוש שלא מצאתי לו חבר, אמנם עיין בשיטת ריבב"ן בגמ' שבת כא: שפירש כעין הפירוש שפירש כאן.

לוח הלכות ומנהגים כמנהג קהילות קדש תימן - חודש כסליו על פי הלכות ומנהגים - הלכה ומסורה

ח' כסלו - יום ששי

ספק בשאלת הגשמים: מיום זה ואילך מתפלת ערבית של ליל ששי, מי שמוספק אם אמר ותן טל ומטר, אינו חוזר, כיון שעברו שלשים יום, חזקה שאמר כהוגן. [ומי שעלה שליח ציבור בימי חול בתפילות שחרית ומנחה, כיון שאמר פעמים נוספות 'ותן טל ומטר', הרי זה מוריד ממנין התפילות של השלשים יום כמנין התפילות שהתפלל ש"ץ].

ט' כסלו - שבת קדש - פרשת ויצא

ברכת הלבנה: מברכים ברכת הלבנה במוצאי שבת. דיני ברכת הלבנה ראה לעיל ג' חשוון.

ט"ו כסלו - יום ששי

שאלת גשמים בחו"ל: מתפלת ערבית ליל ששי, בני חו"ל מתחילים לשאול הגשמים בברכת השנים.

סוף זמן ברכת הלבנה: אפשר לברך בשם ומלכות בליל ששי כל הלילה.

ט"ז כסלו - שבת קדש - פרשת וישלח

קריאת התורה: נוהגים להעלות חכם או זקן לשלישי, "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שְׁלֹם" (פרק לג פסוקים יח - כ). - אין מתרגמים את תחילת הפסוק "וַיְהִי בִשְׁפָן יִשְׂרָאֵל" (לה, כב) אבל את סוף הפסוק "וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר" המנהג לתרגם.

כ"ג כסלו - שבת קדש - פרשת וישב

הכרזת וברכת החודש: מכריזים ומברכים את החודש, אחר אמירת 'מי שבי רך' והשכבות, החזן אומר בברכת החודש 'רֵאשׁ חֹדֶשׁ טִבָּת הָפָא לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם בְּיוֹם שַׁבָּת וַיּוֹם רֵאשׁוֹן. שאר מנהגי הכרזת החודש, ראה לעיל כ"ד חשוון.

כ"ד כסלו - יום ראשון

תפלת מנחה: בתיקון שקודם תפלת מנחה, מדלגים פסוקי "ה' חננו וכו' אף ישועתנו בעת צרה, בכל צרתם, ועת צרה היא" וכו'. הנוהגים ליפול על פניהם במנחה בכל יום, אין נופלים על פניהם במנחה ביום זה.

הספד צידוק הדין ותענית: מותר להספיד ביום זה (שתילי זתים ס' תרפו ס"ק א), וכל שכן צידוק הדין שאומרים אפילו בחנוכה כדלהלן. וכן מותר להתענות ביום זה (שו"ע ס' תרפו ס"א).

כ"ה כסלו - יום שני - חנוכה

הדלקת נרות חנוכה: בליל שני מתחילים להדליק נרות חנוכה. - בבית שני כשמלכו יון, גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות, ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל ופרצו בה פרצות וטמאו הטהרות, וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול, עד שריטם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חש' מונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החורבן השני. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה ועשרים בחדש כסלו היה, ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור. מפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים בכסלו ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמנות הלילות להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

מנהגינו שהנשים נמנעות מעשיית מלאכה בחצי שעה שהנרות דולקות. - בקהילות מרכז תימן לא נהגו להרבות בסעודות מלבד יחידים, הבחורים והילדים היו מרבים בסעודות ושירה. ויש מקהילות תימן שנהגו להרבות בסעודות. לא היה מנהג לאכול גבינה ומאכלי חלב. ויש נהגו באכילת בצק מטוגן בשמן (זאלבייא).

זמן ההדלקה: זמן הדלקת נר חנוכה בצאת הכוכבים, לא מאחרים ולא מק' דימים. לא הדליק בצאת הכוכבים, תוך חצי שעה אחר צה"כ מקיים את עיקר המצוה בפרסום הנס. ואם לא הדליק בתחילת הלילה, מדליק והולך כל הלילה בברכה. לפיכך מיד אחר תפלת ערבית ממחרים לבתיהם להדליק נרות חנוכה, כדי שיספיקו להדליק מיד בצאת הכוכבים, ולכל הפחות בתוך חצי שעה מצאת הכוכבים. ולכן יש מקדימים קצת את תפלת ערבית. הנוהג להתפלל ערבית בזמנה, ראוי שיקדים הדלקת הנרות קודם תפלת ערבית,

כדי שתהא ההדלקה עם צאת הכוכבים. ובפרט המדקדקים להתפלל ערבית אחר עשרים דקות או חצי שעה מהשקיעה, ידליקו אחר רבע שעה מהשקיעה, ויתפללו ערבית בזמנה. וכל שכן מי שבכוונתו להתפלל ערבית בשעה מאוחרת, שעליו להדליק עם צאת הכוכבים, ואין בזה משום תדיר קודם.

מקום ההנחה: מניחו בפתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ, שבכך יש פרסום יותר. ובטפח הסמוך לפתח, שיהיה ניכר שבעל הבית הניחו שם. ובצד שמאל של הכניסה, שיהיה מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל. ואם גר בעלייה ואין לו פתח פתוח לרשות הרבים, מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים, ואפילו החלון גבוה יותר מעשרה טפחים. ואם החלון גבוה מעשרים אמה יש אומרים שיניח בפתח הדירה, ויש אומרים שיניח בחלון, ובפרט אם יש דירות מול חלון ביתו.

המנורה השמן והתפילות: כתב רבינו מהרד"ם בשו"ת רביד הזהב (סי' ה) שטוב ונכון להדליק נרות החנוכה בכלי שהוא גוף אחד [כפי שנהגו בתימן להדליק במסרג'ה שהוא כלי עגול או מלבן שיש לו בית קיבול אחד עם שמונה פיות] ולא בכוסיות נפרדות לגמרי. - כל השמנים כשרים לנר חנו' כה, ומצוה מן המובחר בשמן זית. כל התפילות כשרות, ומצוה מן המובחר בצמר גפן או פשתן. ופתיל צף כשר לכתחילה. אין צריך להחליף את הפ' תילות בכל יום, אך יש שנהגו להחליפם. יש ליתן שמן בכמות שידלק חצי שעה אחר צאת הכוכבים, ובימינו שאנשים מצויים ברחוב כמה שעות לאחר צה"כ, יש הידור מצוה שיתן שמן בנר עד שתכלה רגל אדם מהרחוב.

אופן ההדלקה והברכות: בלילה הראשון מדליק נר אחד וכל לילה מוסיף נר אחד עד שבליילה האחרון יהיו שמונה נרות. וכל לילה מתחיל להדליק מהנר החדש ופונה לימין. - בלילה הראשון מברך ג' ברכות: להדליק, שעשה נסים, ושהחיינו. בשאר הלילות אינו מברך שהחיינו. אחר הדלקת נר ראשון אומרים 'הנרות הללו אנו מדליקין' [ויש שנהגו שרק המדליק אומר הנרות הללו]. ויש שנהגו לאמרו אחר הדלקת כל הנרות. ואחר כך אומרים "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". מקצת הבלדי לא נהגו לומר מזמור זה. - נשים חייבות בהדלקה. קטנים פטורים, אך יש אומרים שאם הגיע לחינוך חייבים ומוציאים את הגדולים ידי חובה, ויש שנהגו כן שקטנים הדליקו לנשים כשלא היה גדול שידליק עבורן.

הדלקת הנרות בבית הכנסת: מדליקים נרות בבית הכנסת ומברכים עליהם אם יש עשרה, אבל אם אין עשרה ידליקו בלא ברכה. ואומרים הנרות הללו ומזמור שיר חנוכת הבית. ומסדר הנרות בכותל דרום בין מזרח למערב, ומדליק באופן שפני המדליק לדרום. מנהג הרבה מקהילות תימן להדליק בבית הכנסת בין מנחה לערבית אף קודם צה"כ, ויש להם על מה שיסמכו, אך עדיף להדליק בצה"כ אחר קדש תתקבל דערבית, וכן הנהיג רבינו הש' תילי זיתים, וכן נהגו אחריו בשאר בתי כנסיות בעירו. אין מנהגינו להדליק בשחרית בבית הכנסת.

סדר התפילות בחנוכה: אומרים [כי אל רחום] והוא רחום, ויש שנהגו שאין אומרים פסוק "והוא רחום" בחנוכה בכל התפילות. ומוסיפים 'על הניסים' בברכת מודים בכל התפילות. ואם שכח אחר שחתם הברכה, אינו חוזר. בתפילת שחרית מוסיפים במזמור ארוממך "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד". אין אומרים וידוי ונפילת אפים. אחר חזרת הש"ץ גומרים את ההלל בברכה תחילה וסוף, וכל הציבור קוראים אותו יחד בנעימה, ויש שנהגו לקרותו בקירוי וראה מה שהובא בענין זה לעיל בענין הלל בחג בסוכות. אחר כך אומר השליח ציבור חצי קדש [חוץ מראש חודש טבת שאומר אחר ההלל קדש תתקבל]. אחר קריאת התורה אומר העולה שלישי קדש. למנהג השאמי אומרים אשרי, אין אומרים למנצח יענך, אומר החזן 'ובא לציון', ומ' חזירים הספר תורה, ואומר השליח ציבור קדש תתקבל. אומרים בית יעקב, שיר המעלות, שיר של יום, ומוסיפים "מזמור שיר חנוכת הבית לדוד", ויש שנהגו שאין אומרים בית יעקב ושיר המעלות ושיר של יום אלא מזמור של חנוכה בלבד. בבלדי היו שני מנהגים, יש שנהגו שמחזירים ספר תורה אחר קריאת התורה, ואומרים והוא רחום, אשרי, ובא לציון, אחרי מזמור היום מוסיפים מזמור שיר חנוכת הבית לדוד, ומסיימים התפלה כרגיל. ויש שנהגו להחזיר ס'ת אחר אמירת סדר היום.

קריאת התורה: קוראים ג' אנשים בפרשת הנשיאים בפרשת נשא. ביום א' דחנוכה ראשון מתחיל בברכת כהנים עד "לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן", שני קורא עד "לְחֹנֶכֶת הַמִּזְבֵּחַ", שלישי קורא עד "נִחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב". ביום ב' דחנוכה, ראשון מתחיל "בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי" עד "מִלֵּאָה קְטֹרֶת", ושני עד "תִּתְנַחֵל בֶּן צֹנְגֵר". והשלישי חוזר על כל הקריאה. סדר הקריאה ביום שמיני ראה להלן ב' טבת.

ברכת המזון: מוסיפים על הנסים בברכת המזון, ואם שכח אינו חוזר. וכשי' גיע להרחמן יאמר הרחמן עֲשֵׂה עִמָּנוּ נִסִּים ונִפְלְאוֹת כְּשֶׁם שְׁעִשִּׂית לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בְּזִמְנָה הַזֶּה, בַּיָּמִי מִתְּחִילָה וכו'.

בחיבור

ובחורי הישיבות אשר שקדו על תלמודם במסגרות ישיבות בין הזמנים.

במרכזו של האירוע נעשו עשרות סיומי מסכתות על ידי בחורי חמד אשר זכו לסיימם בלימודם בימי בין הזמנים, ולאחר הסיומים יצאו בריקוד של מצוה בשירה והודיה לקב"ה שזיכנו להגות בתורתו הקדושה.

בקשב רב נשמעו דרשותיהם של הרבנים החשובים שליט"א הגאון רבי יצחק מועלם שליט"א, אב"ד ורב העיר ביתר עילית, הגאון רבי יורם סרי שליט"א אב"ד מודיעין עילית, והגאון רבי יחיאל קלאזן שליט"א רב ומו"צ מודיעין עילית.

את המשא המרכזי נשא מוריננו ורבינו שליט"א ונשא מדברותיו בשבחם של הבחורים עמלי התורה, ובשבח מסורת אבותינו, ונשא על נס את זכרו של מארי סאלם קלאזן זצוק"ל את נועם שירתו, ומידותיו התרומיות.

לאחר מכן נשא דברים הגאון רבי יצחק קרואני שליט"א רב הקהילה אשר בפתח דבריו הודה לכבוד מוריננו ורבינו שליט"א על שפרס מצודתו על כמה ממקומות התורה של קהילות תימן, בהקמת ישיבות בין הזמנים, ובסיוע ועזר לעמלי התורה.

בסיומו של האירוע הודו הצבור למארגן הערב הרב אביהו עוזרי שליט"א ראש ישיבת בין הזמנים 'תורת שלום' אשר טורח רבות למען בחורי החמד לסייעם ולעודדם לעלות במסילה העולה בית אל.

מעמד מיוחד ומרומם של סיום ישיבות בין הזמנים וסיומי מסכתות, התקיים בעיר מודיעין עילית בראשות רבנים חשובים, ובראשם מוריננו ורבינו מרן הגאון הגדול המקובל

רבי עזריאל מנצור שליט"א.

המעמד התקיים בליל רביעי א' דר"ח מרחשון בבית המדרש המפואר שע"י 'קהילת שתילי זיתים' רחוב יהודה הנשיא

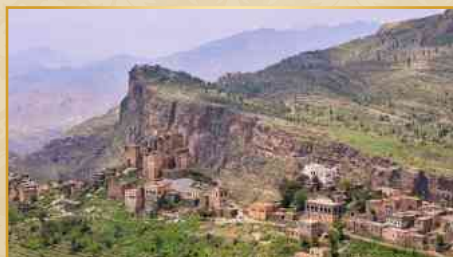
כאשר מתחילת הערב החלו לבוא בהמוניהם צבור אברכים

דברי הימים

מחווית - מצא חכמה ואדם יפיק תבונה

כמו כן היה המקום משופע בצמחיה עשירה, ורבים מתושבי המקום עסקו בחקלאות, סביבות העיר היו מטעי קפה, פאפיה, בננות, אתרוגים, קאת, שיחי בשמים יחודיים כאד"י ופל. (ילקוט תימן עמ' 154) היחסים בין הערבים ליהודים היו טובים בדרך כלל, גם המצב הכלכלי היה טוב יחסית, כמו כן הרבה מן היהודים חיו ברווחה כלכלית, חלקם נחשבו לאמידים ואף לעשירים.

במקום פעלה קהילה יהודית גדולה ומכובדת, שתי שכונות של יהודים כמאה משפחות בכל אחת האחת בעיר עצמה והשניה ב"צ'בר אלמחיות", בשכונה שבעיר שני בתי כנסת, ובשניה שלשה כולם בנוסח שאמי (ילקוט תימן שם). הרב האזורי לכל סביבות מחווית היה כמוהר"ר יחיא יעיש, אשר התגורר בצ'בר אלמחיות. בעיר עצמה שימשו ברכנות כמוהר"ר יוסף צ'וראני וכמוהר"ר יוסף קרואני.

בתקופה מסויימת כאשר שרר בצנעא רעב, היגרו מספר משפחות חשובות מצנעא ובנותיה אל "מחווית", בתוכם גם החכם באשי כמוהר"ר יחיא יצחקא הלוי, אשר התארח באותה תקופה בביתו של כמוהר"ר יוסף צ'וראני. כמו כן היגרו גם ממשפחת נדאף וממשפחת צאלח וממשפחת קאפח וממשפחת מעברי. הם שהו שם תקופה מסויימת עד עבור הרעב. חלקם חזרו לצנעא וחלקם נותרו והשתקעו במקום, עד חיסול הקהילה בעליה ארצה.

"מחווית מא ליש מתיל, צנעא ולא קצר סמן" פירושו: העיר מחווית אין לך משל, היינו אין עיר שתשוה לה שצריך לומר שהיא טובה ממנה, אבל גבי צנעא יש מה להשוות לה, לפיכך אפשר לומר צנעא ולא עיר אחרת, כי היה באפשר שתדמה לה. מבקרים במקום אשר התפעלו מאד מיהודי המקום מתורתם ומחכמתם דרשו כי נוטריקון "מחווית" מצא חכמה ואדם יפיק תבונה.

העיר מחווית שוכנת במרכז תימן במערבה של צנעא, העיר היתה בנויה על רמה בגובה רב של כ-2,100 מטר, משכך היה מזג האוויר במקום טוב וצח, כמו כן היה המקום משופע במקורות מים, משכך אף כי בהרבה מן האזורים בתימן לא היו מצויים דגים כמעט, במחווית היו הדגים מצויים בשפע והיו לארוחות קבע על שולחנם. שמענו מוזקנים כי דרך צידתם היתה ע"י אבקה אשר היו מפיקים מצמחים, אשר מטרתה להרדים את הדגים למספר דקות. קודם השלכת האבקה למים, היו מתאספים נערים מומחים בשחיה, ומספר רגעים אחר השלכת החומר היו מתאספים דגים רבים אוכלים את האבקה, ואחר רגעים ספורים היו מתחילים להתהפך על גבם, היא האות כי האבקה כבר השפיעה והדגים נכנסים לתרדמה של מספר דקות. באותם רגעים היו קופצים השחינים למים, ואוספים בנקל כמויות גדולות של דגים, אומרים כי שם העיר "מחווית" גזר מריבו הדגים בה, היות ובערבית נקרא הדג חות'.

שעשה ניסים לאבותינו

משרתי המלך יצאו לקיים פקודתם, ויבאו אל שכונת היהודים לחצרות בתי הכנסת לדרוש ולבקש את ספרי התורה. ומה רבה היתה הפתעתם כי נתקלו בסירוב מוחלט מאת היהודים, באמרם לא לנו הרשות להוציאת את ספרי התורה ולמסרם לכם, הרשות נתונה אך ורק בידי נשיא היהודים הממונה מאת המלך, את אשר יאמר נעשה.

משקראו משרתי המלך לממונה במסרם לו דבר האימאם, השיבם בחמת זעם ובחירוף נפש, בשום פנים ואופן לא אתן למסור בידיכם את ספרי תורתנו הקדושה, ואפילו מטפחת של ספר תורה לא אתן למסור בידיכם, אדרבה מוכנים אנו למסור נפשנו למען תורתנו. הנשיא לא עצר בזאת אלא הוסיף עוד לקלל את המלך, לא נהיה מוכנים לקבל פקודות ממקבץ נדבות עני ודך אשר לא יסכון למלוכה, אדרבה לכו ואמרו לו שאיננו סרים למשמעתו ומורדים במלכותו, באמרו זאת כיוון למסור נפשו על קידוש ה'. משרתיו רצו במהרה להודיע לאימאם דברי נשיא היהודים, בידעם כי מיד כשיוודע לו הדבר יורה להוציאו להורג ויפרע מכלל היהודים, אך בהגיעם לארמון נודע להם כי טרם שב האימאם מטיול הבקר.

באותו יום יצא האימאם לטייל "בואדי צ'האר" במקום זה היו גדלים פירות משובחים, אשר בעליהם היו מביאים אותם למכירה בשוק של צנעא, ועליהם היתה פרנסתם. והנה יצאו כמה מבעלי הפירות טעונים בפירותיהם בדרכם אל השוק למכרם, ומאת ה' היתה זאת, כי דמות של אדם אשר היה נראה כמשרתי המלך (וסברו חכמי הדור כי היה זה אליהו הנביא אשר שלחו ה' בדמות משרת ממשרתי המלך) כשעל פניו סימני בהלה. ומששאלוהו על מה הבהלה, השיבם, אני חס עליכם ועל בניכם וכל משפחותיכם. הנה נודע לי כעת מאת המלך כי כוונתו לעקור את כל העצים, ולבנות כאן למלכות ארמון מפואר ורחב ידיים, וייגדע מקור פרנסתכם.

בעלי המטעים אחזתם חרדה שמא יאבד מקור פרנסתם, ועלה בלבם לחסל את האימאם, משכך עלו על האילנות, והתחבאו בין הענפים העבותים כשבידיהם כלי נשק. ויהי כאשר עברה שיירת המלך, אחד מן האורבים דרך קשתו וישם את האימאם כמטרה לחץ, ירה בו חציו, והמלך נפל מתבוסס בדמו ומת לאלתר.

והקול יצא בצנעא כי האימאם מת, מיד עמדו והוציאו את "עלי מקלא" וימליכוהו מחדש, ואותו יום כאשר הגיע הקול בצנעא כי מת האימאם נאצר, עמדו והוציאו את בן המלך אלמהדי עלי מקלא מכלאו, וימליכוהו תחתיו. ויום זה היה כ"ד בכסלו ערב חג החנוכה, ובכל שכונת היהודים שמחה וצהלה וברכת שעשה ניסים לאבותינו קבלה משמעות מיוחדת לאור הנס שנעשה להם זה עתה.

מצב היהודים בגולה, היה נתון לשבט או לחסד בידי המלך המולך באותה העת. לעיתים היה מלך אשר נטה חסד אל היהודים, ולעיתים לא. אחד מן המלכים אשר נטה חסדו אל היהודים, היה המלך "אלמהדי עבדאללה", אשר מלך בתימן לפני כמאתים וחמישים שנה.

לאחר מותו, המליכו את בנו "עלי מקלא". אך המלוכה לא צלחה בידו, היות והיה הפכפך ואין עליו תואר מלכות. משכך, התייעצו שריו ביניהם, והמליכו תחתיו אדם בשם "סייד נאצר", אשר מראשיתו היה עני המחזר על הפתחים, אך כבדוהו היות והיה יודע ספר. ואת עלי מקלא, נתנו בבית האסורים.

"סייד נאצר" הנזכר, הרע מאד ליהודים. וגזר עליהם מיסים ממיסים שונים ומשונים, אך כל זאת בשפה ובלשון חלקות. רגיל היה לירד לשכונת היהודים כשהוא רכוב על סוס עם משרתו, והיה מבקש מן היהודים לפתוח לו ההיכל לראות ספרי התורה, באמרו שהוא רוצה בטובתם ובקיום התורה.

והנה באחד הימים שלח לקרא לנשיא היהודים, "אלנקאש" שמו. ואמר לו כי ברצונו להלביש כל ספרי התורה, במעילים מיוחדים. על כן זקוק הוא לידע מספר ספרי התורה שבכל בית כנסת, על מנת להזמין מעילים די הצורך. שלח עמו שני סריסים, וערכו רשימה מפורטת של מנין ספרי התורה שבכל בית כנסת, ויחד מנו ארבע מאות עשרים וששה ספרים, ונתנו בהם סימן "והם תכו לרגליך" תכו גימטריא 426.

מששבו הסריסים עם המספר למלך, הוציא כרוז בעיר כי כל אוהבי המלך מצווים להביא עצים וחמרי בעירה, ולהניחם במקום מסוים אשר ייחד לכך.

למחר קרא את נשיא היהודים, ואמר לו. מהר קח עמך גמלים, והבא את כל ספרי התורה שלכם, ואשליך את כולם לכבשן אשר הכנת, ותחוייבו כולכם להמיר דתכם לדת האסלאם. ניסה הנשיא לדבר אל לבו, ללא הועיל.

הלך הנשיא וסיפר דבר הצרה לכלל היהודים, ועמדו וגזרו תענית, וקרעו בגדיהם ויעלו עפר על ראשם. ובתוכם שני חכמים כמוהר"ר יחיא נ' שוכר אלבדיחי וכמוהר"ר סאלם נ' סעיד אלנדאף, אשר ערכו סדר תפילה מיוחד והוכיחו את הקהל (מפורט במקור המעשה ומקוצר היריעה לא הובאו כל הפרטים).

האימאם לא הצליח לתת שינה לעיניו מרוב רגשי שמחה, כי הנה הוא הגבר הוקם לבער שומרי דת משה מארץ תימן. והנה בבקר פקד על משרתיו לילך עם הגמלים אל שכונת היהודים, לאסוף ספרי התורה. בעוד הוא הכין עצמו לצאת לטייל סביבות צנעא, כשבכוונתו עם שובו לבצע את זממו בשריפת ספרי התורה חס ושלום.

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשורה מרנינה לצבור שוחרי ההלכה והמסורת
בהודאה ושבח לבורא עולם הננו שמחים לבשר לציבור הקדוש כי לאחר ציפיה בכליון עיניים
להוצאת ספר פסקי ההלכות ומנהגים כמנהג כלל קהילות הקודש תימן
בעז"ה החלה הוצאת סדרת הספרים המבוקשת

"הלכה ומסורה"

הלכות ומנהגים

כמנהג קהילות קדש תימן שאמי ובלדי

יצירת המופת היחידה מסוגה אשר לפנינו לא היה כמוה, הכוללת בתוכה את מסורת כלל יהודי תימן על
מחוזותיה השונים, היוצאת לאור עולם לאחר עבודה מאומצת של יותר מעשור על מנת לדלות את מנהגי
כלל הקהילות בחיפוש מחיפוש ובדיקה אחר בדיקה, כאשר הושם דגש על שמירת מנהגי כלל קהילות
הקדש וחשיפת מקורותיהם כראוי.

נערך בס"ד על ידי חו"ר מפעל "ארחות הלכה", וחלקם ראו אור מעת לעת בקובצי 'הלכה ומסורה' אשר
יצא שמו לשם ותהלה בפי כל.

ממעלותיה הייחודיות של היצירה המפוארת:

- כל הדינים באו בלשון צחה וברורה המובנת היטב לקורא.
- כל דין נכתב באופן יסודי ומפורט הכולל את יסודות ההלכה לפרטיה.
- בכל ההלכה נתבארה דעת רבינו ה'שתילי זתים' בהבנת דברי מרן השלחן ערוך, אשר זה כמאתיים שנה, כלל
יהדות תימן קבעה את לימוד ההלכה ברבים מתוך ספרו, והלכו לאור פירושו ופסקיו.
- אוסף יחודי של פסקי כלל חכמי תימן זת"ל אשר הותירו לנו ברכה בחיבוריהם הרבים ובראשם רבותינו
מאורי הגולה ה'שתילי זתים' ומהרי"ץ.
- בפסקים כלול תיעוד עדויותיהם והוראותיהם של גדולי רבני העדה בארץ ישראל הן אותם שנאספו מעמנו
לגנו"מ, והן החיים עמנו לאורך ימים טובים, אשר רואים אור לראשונה.
- לראשונה נתקבצו כלל מנהגי יהדות תימן למחוזותיה השונים אחר בירור מעמיק בחקירה מפי זקני תורה.

לקראת מועדי חנוכה ופורים הבאים לקראתנו לשלום, יוצאת לאור חוברת הכוללת

הלכות חנוכה ופורים

לפרטים ניתן לפנות לטלפון 0583200334 בין השעות 20:00-20:30 בלבד

או לכתובת המייל 5400950ms@gmail.com

(הכמות מוגבלת מהירו להזמין, הנחה לכמויות)